

O'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI
MOLIYALASHTIRISH MEXANIZMLARI

Karimov Hojiakbar

Fargona viloyati Qo'qon shahar

Qo'qon universiteti magistratura 1-kurs iqtisodiyot yo'nalishi.

bekyodgorov187@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14578206>

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni moliyalashtirish mexanizmlari tahlil qilingan. Mavjud moliyaviy instrumentlar, bank kreditlari, davlat dasturlari va xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlik masalalari o'rganilgan.

Moliyalashtirish tizimining samaradorligini oshirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: kichik biznes, xususiy tadbirkorlik, moliyalashtirish, bank krediti, davlat dasturlari, mikro kreditlar.

MECHANISMS FOR FINANCING SMALL BUSINESS AND PRIVATE
ENTREPRENEURSHIP IN UZBEKISTAN

Abstract. This article analyzes the mechanisms of financing small business and private entrepreneurship in Uzbekistan. Issues of cooperation with existing financial instruments, bank loans, government programs and international financial institutions have been studied.

Recommendations have been developed to improve the effectiveness of the financing system.

Keywords: small business, private enterprise, financing, bank loan, government programs, microcredit.

МЕХАНИЗМЫ ФИНАНСИРОВАНИЯ МАЛОГО БИЗНЕСА И ЧАСТНОГО
ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В УЗБЕКИСТАНЕ

Аннотация. В данной статье проанализированы механизмы финансирования малого бизнеса и частного предпринимательства в Узбекистане. Были изучены существующие финансовые инструменты, банковские кредиты, государственные программы и вопросы сотрудничества с международными финансовыми учреждениями.

Разработаны рекомендации по повышению эффективности системы финансирования.

Ключевые слова: малый бизнес, частное предпринимательство, финансирование, банковский кредит, государственные программы, микрозаймы.

KIRISH

Bugungi kunda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik har qanday mamlakatning iqtisodiy rivojlanishida hal qiluvchi rol o'ynaydi. O'zbekistonda bu sektor YaIMning 54,9% ni tashkil etadi va mehnatga layoqatli aholining 78% dan ortig'ini ish bilan ta'minlaydi [1]. So'nggi yillarda O'zbekiston hukumati tomonidan kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Davlat dasturlari, soliq imtiyozlari va ma'muriy to'siqlarni kamaytirish orqali tadbirkorlik faoliyati uchun qulay muhit yaratilmoqda.

Biroq, moliyaviy resurslarning yetishmasligi kichik biznesning jadal rivojlanishiga to'sqinlik qiluvchi asosiy muammolardan biri bo'lib qolmoqda. Bu muammo ayniqsa COVID-19 pandemiyasi sharoitida yanada dolzarb bo'lib qoldi. Ko'plab kichik korxonalar aylanma mablag'larning yetishmasligi, bank kreditlarining yuqori foiz stavkalari va garov ta'minotiga qo'yiladigan qattiq talablar tufayli qiyinchiliklarga duch kelmoqda.

Moliyalashtirish mexanizmlarining samarali ishlashi kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning barqaror rivojlanishi uchun muhim ahamiyatga ega. Shu bois, mavjud moliyalashtirish instrumentlarini tahlil qilish, ularning samaradorligini baholash va takomillashtirish yo'llarini izlab topish dolzarb vazifa hisoblanadi.

Tadqiqotning maqsadi O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni moliyalashtirish mexanizmlarini tahlil qilish va ularni takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot doirasida bank kreditlari, davlat dasturlari, xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlik masalalari o'rganiladi va kompleks yondashuv asosida muammolarning yechimi taklif etiladi.

METODOLOGIYA VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Tadqiqot metodologiyasi sifatida tizimli va qiyosiy tahlil usullaridan foydalanildi. O'zbekiston va xorijiy mamlakatlarning me'yoriy-huquqiy hujjatlari, statistik ma'lumotlar, ilmiy adabiyotlar va ekspert xulosalari o'rganildi.

Rahimova [2] o'z tadqiqotida O'zbekistonda kichik biznesni moliyalashtirish muammolarini o'rganib, bank kreditlari va mikrokreditlarning rolini tahlil qilgan. Xudoyberganov [3] esa davlat dasturlarining samaradorligini baholagan.

Xorijiy olimlardan Smith va Jones [4] rivojlanayotgan mamlakatlarda kichik biznesni moliyalashtirishning zamonaviy mexanizmlarini tadqiq etgan. Wilson [5] mikromoliyalashtirish institutlarining ahamiyatini o'rgangan.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni moliyalashtirish bir necha muhim mexanizmlar orqali amalga oshiriladi. 2023-yilda tijorat banklari tomonidan kichik biznesga ajratilgan kreditlar hajmi 128 trillion so'mni tashkil etdi [6]. Bu ko'rsatkich 2022-yilga nisbatan 15% ga oshgan. Biroq, tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki, kredit olish jarayonida tadbirkorlar bir qator muammolarga duch kelmoqda. Birinchidan, foiz stavkalarining yuqoriligi (15-24%) ko'plab loyihalarning moliyaviy samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Ikkinchidan, garov ta'minotiga qo'yiladigan yuqori talablar, ayniqsa yangi tashkil etilgan korxonalar uchun jiddiy to'siq bo'lib xizmat qilmoqda. Bundan tashqari, kredit olish jarayonining murakkabligi va byurokratik to'siqlar ham mavjud.

O'zbekiston hukumati tomonidan kichik biznesni qo'llab-quvvatlash maqsadida bir qator dasturlar amalga oshirilmoqda. "Har bir tadbirkor - yurtimiz kelajagi" dasturi doirasida 2022-2023-yillarda 12 trillion so'mlik imtiyozli kreditlar ajratildi [7]. Tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlash jamg'armasi orqali kredit foizlarining bir qismi subsidiyalanmoqda. Bu dasturning asosiy afzalligi shundaki, u orqali tadbirkorlar bozor stavkalaridan ancha past foizlarda (7-12%) kredit olish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Shuningdek, ayrim ustuvor yo'nalishlarda faoliyat yuritayotgan korxonalar uchun garov ta'minoti talablari ham yengillashtirilgan.

O'zbekiston hukumati Jahon banki, Osiyo taraqqiyot banki va boshqa xalqaro tashkilotlar bilan faol hamkorlik olib bormoqda [8]. 2023 yilda ular tomonidan 500 million AQSh dollari miqdorida mablag' ajratildi. Bu mablag'lar asosan quyidagi yo'nalishlarda o'zlashtirilmoqda:

- ✓ Innovatsion loyihalarni moliyalashtirish
- ✓ Eksportga yo'naltirilgan ishlab chiqarishni qo'llab-quvvatlash
- ✓ Qishloq xo'jaligi sohasidagi kichik korxonalarni moliyalashtirish
- ✓ Ayollar tadbirkorligini rivojlantirish

Mikromoliyalashtirish tashkilotlari va kredit uyushmalari kichik biznesni moliyalashtirishda muhim rol o'ynamoqda. 2023-yil holatiga ko'ra, mamlakatda 60 dan ortiq mikromoliyaviy tashkilotlar faoliyat yuritmoqda. Ularning asosiy afzalligi - kredit olish jarayonining soddaligi va tezkorligi hisoblanadi. Biroq, nisbatan yuqori foiz stavkalari (24-36%) ularning jozibadorligini pasaytirmoqda.

So'nggi yillarda O'zbekistonda raqamli moliyaviy xizmatlar bozori jadal rivojlanmoqda.

Onlayn kreditlash platformalari, P2P kreditlash, kraudfanding kabi zamonaviy moliyalashtirish usullari paydo bo'lmoqda.

Bu yangi mexanizmlar an'anaviy moliyalashtirish usullariga munosib alternativa bo'lib xizmat qilmoqda. Biroq, huquqiy bazaning yetarli darajada shakllanmaganligi va risklarning yuqoriligi ularning keng tarqalishiga to'sqinlik qilmoqda.

Moliyaviy qo'llab-quvvatlashning yana bir muhim mexanizmi - bu soliq imtiyozlari va preferensiyalardir. Kichik biznes sub'ektlari uchun soddalashtirilgan soliq rejimi joriy etilgan, ayrim tarmoqlarda faoliyat yurituvchi korxonalar uchun soliq ta'tillari belgilangan. Bu imtiyozlar korxonalarning moliyaviy barqarorligini ta'minlashga va o'z mablag'larini ko'paytirishga yordam bermoqda.

Tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki, mavjud moliyalashtirish mexanizmlari ma'lum darajada samarali ishlayotgan bo'lsa-da, ular hali takomillashtirishni talab etadi. Ayniqsa, bank kreditlari foiz stavkalarini pasaytirish, garov ta'minotiga qo'yiladigan talablarni qayta ko'rib chiqish, davlat subsidiyalarini ko'paytirish va yangi moliyaviy instrumentlarni rivojlantirish masalalari dolzarb bo'lib qolmoqda.

XULOSA

O'tkazilgan tadqiqot natijalariga ko'ra, O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni moliyalashtirish tizimi sezilarli rivojlanish bosqichida bo'lishiga qaramay, bir qator muammolar mavjudligini ko'rsatdi. Bank kreditlarining yuqori foiz stavkalari, garov ta'minotiga qo'yiladigan qattiq talablar, davlat subsidiyalarining cheklanganligi va moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatlarining pastligi shular jumlasidandir.

Kichik biznesni moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

Birinchidan, bank kreditlari foiz stavkalarini pasaytirish va garov ta'minotiga qo'yiladigan talablarni optimallashtirish zarur. Buning uchun Markaziy bank tomonidan tijorat banklariga nisbatan rag'batlantiruvchi mexanizmlarni joriy etish, shuningdek, kredit berish jarayonlarini soddalashtirish tavsiya etiladi.

Ikkinchidan, davlat subsidiyalari hajmini oshirish va ularni yanada maqsadli yo'naltirish lozim. Ayniqsa, innovatsion loyihalar, eksportga yo'naltirilgan ishlab chiqarish va zamonaviy texnologiyalarni joriy etayotgan korxonalarga alohida e'tibor qaratish kerak.

Uchinchidan, xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlikni kengaytirish, ular bilan birgalikda yangi moliyalashtirish dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu orqali nafaqat qo'shimcha moliyaviy resurslar jalb qilinadi, balki ilg'or xalqaro tajriba ham o'zlashtiriladi.

Nihoyat, moliyaviy savodxonlikni oshirish, konsalting xizmatlarini rivojlantirish va raqamli moliyaviy texnologiyalarni keng joriy etish orqali kichik biznes sub'ektlarining moliyaviy resurslarga bo'lgan kirish imkoniyatlarini kengaytirish lozim.

Ushbu chora-tadbirlarning amalga oshirilishi O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni moliyalashtirish tizimining samaradorligini oshirishga, natijada esa mamlakat iqtisodiyotining barqaror o'sishiga xizmat qiladi.

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. (2023). Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik statistikasi. Toshkent.
2. Rahimova, M. (2023). O'zbekistonda kichik biznesni moliyalashtirish: muammolar va yechimlar. Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, 15(2), 45-52.
3. Xudoyberganov, S. (2022). O'zbekistonda tadbirkorlikni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash dasturlarining samaradorligi. Moliya, 8, 12-18.
4. Smith, J., & Jones, R. (2023). Modern Mechanisms of Small Business Financing in Developing Countries. Journal of Finance and Economics, 12(4), 78-92.
5. Wilson, M. (2022). The Role of Microfinance Institutions in Economic Development. International Journal of Business, 18(2), 156-170.
6. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2023). Bank tizimi statistikasi. Toshkent.
7. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi. (2023). Yillik hisobot. Toshkent.
8. Jahon banki. (2023). O'zbekiston bo'yicha mamlakat sharhi. Vashington.